

Nr 183.

Av herr **Lindhagen**, om *språkfrågans ordnande vid internationella sammankomster.*

Vid den s. k. fredsveckan, som nyligen anordnades i huvudstaden av den svenska kvinnoföreningen Fred och frihet, bereddes även ett tillfälle att framställa frågor till en svensk representant i nationernas förbunds församling. Det lär därvid framställts det spørsmålet, när världsspråksfrågan ånyo skulle komma upp inom förbundet. Den hade nämligen för någon tid sedan där väckts av flera representanter i församlingen, med sympati understötts av förbundets generalsekretariat men slutligen lämnats utan avseende av förbundets kommission för intellektuellt samarbete, åt vilken institution dess slutliga avgörande av någon obegränsad anledning blivit överlämnad.

Svaret lär blivit, att frågan ej kunde återkomma till förbundet annat än genom initiativ av någon regering och att det var mycket ovisst, om något sådant kunde vara att förvänta. Den enda utsikten, som kunde närmast tänkas, var något uppslag möjligen från Tjeckoslovakiets eller någon annan lilla ententens regering, som visat intresse för saken.

I detta svar ligger många begrundansvärda saker. Det avslöjar en ofullkomlighet i förbundets författning, som lagt all makt över världens pacifiering hos regeringarna och icke hos folken. Svaret påminner ock om hur övergivna de betydelsefullaste frågorna äro inom förbundet. Att vårt lands regering skulle intressera sig för att bereda det svenska folket någon flykt och förhjälpa det att kunna göra sig hört vid mellanfolkliga förhandlingar anses vara uteslutet, vilket säkerligen ock är verkliga förhållandet.

Inför detta vanstyre stå de menige vanmäktiga. Den nyssnämnda upplysningen borde vara en anledning att åter underställa saken folkrepresentationen med hemställan, att den uppfordrar regeringen att göra sin plikt. Som bekant har en sådan framställning till riksdagen gjorts upprepade gånger, senast år 1924. På sistone har också det glädjande inträffat, att första kammaren två gånger, åren 1922 och 1924, understött ett sådant förslag, vilket däremot fallit på andra kammarens avslag. Det kan således antagas, att utgången i år kan bliva densamma, ja, kanske ännu sämre, då avgörandet i första kammaren förra året hängde på en röst. Detta får naturligtvis icke förhindra, att denna livsfråga hålles vid liv genom ständiga påminnelser.

För denna gång kan det emellertid möjligen hava sitt intresse att giva denna påminnelse en annan form. Om vederbörande förtroendemän i riksdag

och regering icke kunna bevekas att behjärta folkens behov i denna sak, ha måhända deras egna erfarenheter från olika internationella kongresser och andra internationella sammankomster lärt dem något om det tillstånd av oeffter rättighet, som för närvarande råder. Under debatten i första kammaren i världsspråksfrågan sistlidet år vittnade fröken Hesselgren om det »lidande», språkfrågan vållade vid sådana sammankomster.

Det monopol, som tyska, engelska och franska språken tillvällat sig vid internationella förhandlingar, bör icke vidare få tolereras. Detta privilegium bereder de nationer, som hava något av dessa språk som sitt modersmål, en företrädesrätt och en övervikt, som går utöver alla rimliga gränser. Förhandlingarna förvandlas ock därigenom till språkövningar, där ett flytande tal gör sig mest gällande även om det, såsom ofta är fallet, är frigjort från idéer. De applåder, som ägnas talarna på de tre privilegierade språkena och återfinnas omnämnda åtminstone i interparlamentariska unionens tryckta förhandlingar, äro vanligen företrädesvis uttryck av beundran för en språklig virtuositet och säkerligen mindre ofta för den sakliga insikten i de applåderade anförandena.

Detta ständiga bugande för de privilegierade språken medför vidare, att talare på nämnda språk tillåtas utfylla tiden med långa tal och anspråk på dessas översättning till de två andra favoriserade språken, under det att talare med andra språk till modersmål ibland till och med knappast förunnas tid att framföra ett yrkande.

Emellertid måste vissa nationella språk antagas som kongressspråk, så länge ett världsspråk ej antagits och inlärts i skolorna. Men det bör lättas på kutymen, att dessa språk nödvändigtvis skola vara franska, engelska eller tyska. Språkvalet bör få bero på omständigheterna och bestämmas av församlingarne. I rättvisans namn och för att bereda varje nation en chans bör vidare medgivnas, att anförande få hållas även på det språk, som gäller, där sammankomsten äger rum.

Ett konstantare hänsynstagande till de undertryckta språkfamiljerna kan ske genom att på alla internationella sammankomster tillåta anföranden även på världspråken esperanto eller ido. Det senare är endast en variation av det förra och brukar därför även kallas reformesperanto och det bör tillåtas att tala på vilket som helst av dessa två variationer av samma världsspråk. På detta sätt kan den stora mängden folk med undertryckta språk få begynnande tillfällen till jämlikhet och möjlighet att göra sig gällande. Enahanda blir förhållandet med nämnda nationers menige, som nu uteslutas i inflytande till förmån för några språkkunniga, oavsett ofta om de senare besitta kompetens eller icke. Genom en sådan ordning måste intresset att lära sig världsspråket högligen ökas och sålunda ock banas väg för insikten om ett världsspråks outhärlighet. Det vore för övrigt väl om esperanto och ido kunde enas om gemensamt uppträdande. Detta kunde ske genom att esperanto, såsom äldst

och mest praktiserat, fick läggas till grund med något eller några obestridda förbättringar och sedan fingo erfarenheterna leda språkets vidare utveckling.

Brukligt är för närvarande, att ett anförande på ett tillåtet språk översattes i huvudsak till de två andra. Dessa översättningar äro de internationella förhandlingarnas största missförhållande. De äro odrägliga samt förspilla tid, krafter och icke minst allvaret i förhandlingarna. De måste avskaffas på ett eller annat sätt.

Kan det gå för sig, att frågorna avgöras utan att större delen av mänsklighetens språk bli i debatten beaktade, bör ock en synnerlig lättnad i förhandlingarna kunna vinnas genom att anförandena icke översättas annat, än så vitt det rör själva yrkandena eller framställning för något visst fall därom göres. Fram emot slutet av förhandlingarna måste även den privilegierade översättningsrätten merendels upphävas, och det visar sig att förhandlingarna och besluten med en sådan ordning gå lika bra eller lika dåligt som förut. För övrigt är det oftast icke mycket bevänt med översättningarna, och vanligt är, att ett allmänt privat samtal börjar i församlingen, när översättningarna taga vid. Den enda riktiga och verkningsfulla reformen är som sagt, att översättningar av anföranden på de privilegierade språken ej få förekomma annat än på sätt ovan förordats.

Det kan icke vara annat än på sin plats att initiativ till någon ordning och framsyn i denna angelägenhet kommer från de nationer, som representera de i mellanfolkliga förhandlingar förtryckta språkfamiljerna. Dit hör den svenska i högsta grad, och det vore icke för mycket begärt, att dess folkrepresentanter och regering sökte här bereda rum för ett tillgodoseende av rimliga krav åtminstone från det egna folkets sida.

På grund av vad sålunda anförts och med åberopande tillika av motiven till mina tidigare världsspråksmotioner, senast motionen nr 146 (och 200) inom första kammaren för år 1924, hemställes,

att riksdagen ville anhålla, att regeringen måtte:

1) taga initiativ till mellanfolkligt övertäggande av ett rimligt, rättvist och framsynt ordnande av språkfrågan vid internationella kongresser och andra internationella sammankomster samt därigenom även giva en väckelse till världsspråksfrågans lösning; och

2) därvid exempelvis övertäggande och föreslå:

att vid varje sådan sammankomst i regel bestämmas högst tre nationella språk, på vilka förhandlingarna må äga rum;

att då sammankomst äger rum i ett land, vars språk ej ingår bland de således fastställda, yttranden även få hållas på det lands språk, där sammanträdet försiggår;

att vid alla sammankomster yttranden även få hållas på

de varandra närstående världsspråken esperanto och reformesperanto (ido); samt

att översättningar av anföranden ej böra förekomma annat än beträffande yrkandena, såvida ej för visst fall sådant påyrkas.

Stockholm den 1 februari 1925.

Carl Lindhagen.
